

Kapillar – kapillær

Den adjektiviske formen kapillær er av noen feilaktig blitt brukt som substantiv. I Tidsskriftets ordliste står den korrekte formen kapillar. Men er det et nøytrumsord?

Det er velkjent at anatomisk nomenklatur endrer seg gjennom tidene. Med visse mellomrom blir navn og uttrykk revurdert. Eponymene forsvinner og overføres til kliniske tilstander i stedet, diftongen æ erstattes med e osv. Ja, selv i geografisk sammenheng er det forskjeller, og norske og f.eks. spanske lærebøker har ikke de samme anatomiske betegnelsene bestandig. Latinen er ikke lenger så internasjonal som den en gang var.

Her i Norge har vi ikke hatt noen tradisjon i å lage latinsk nomenklatur – og ikke har vi hatt noen grunn til det heller. Vi har stort sett fulgt de kontinentale reglene og har vel lykkeligvis hittil greid å unngå den angloamerikanske skrivemåten.

Likevel har det i årenes løp sneket seg inn enkelte eiendommelige former hos oss, former som neppe har sin berettigelse. Noen av dem figurerer i Tidsskriftets ordliste (1), f.eks. skjoldkjertel. De er dermed nesten umulig å endre (les: korrigere) eller luke ut, enten det dreier seg om lærebøker eller vitenskapelige artikler.

Noen gledelige eksempler er det likevel – om vi skal tro nettutgaven av ordlisten (2). Substantivet kapillar – som altfor lenge har fått smykke seg med den feilaktige, adjektiviske formen kapillær – har fått sin rette skrivemåte tilbake. Ordlisten presiserer faktisk at kapillær er et adjektiv! Men listen setter en «n» etter ordet og antyder dermed

at det er et nøytrumsord. Jeg vet at dette ikke er et påfunn fra Tidsskriftets side, men finner det likevel litt kunstig, i og med at den latinske stammen, capillus (= hår), ellers er hankjønn. Italienerne har faktisk beholdt hankjønnformen i ordet for hår (capello). Tyskerne unngår problemet ved å bruke flertallsform. Egentlig er ordet en sammentrekning av capitis pili (= hodehår), noe franskmennene har beholdt i ordet for hår (poil), som for øvrig også der er hankjønn. Jeg er selvsagt klar over at man ikke alltid må følge de latinske reglene, men mitt inntrykk er at kapillar svært ofte brukes som hankjønnform i norske medisinske miljøer.

Det er ikke godt å si når «feilen» har kommet inn i terminologien, men jeg tror jeg vet hvordan. På dansk heter det nemlig kapillær (men på svensk kapillar!), og vårt gamle skriftspråk var jo dansk. Allerede i Guldbergs lærebok i anatomi fra 1903 (3) finner vi ordet skrevet slik, godt fulgt opp av Schreiner en drøy menneskealder senere (4). Og dernest av de andre.

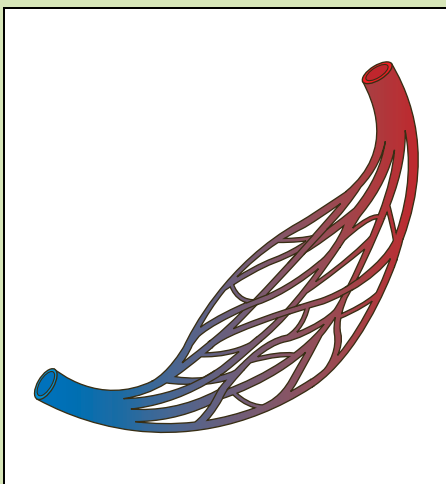
I flere av de større (men noe eldre) ordbøkene (5, 6) er kapillar fremdeles likestilt med kapillær, mens man andre steder (7) kun forholder seg til førstnevnte. Siden den korrekte formen nå har fått innpass i nyere medisinske leksika (8), er det fint at kapillar også er den formen som benyttes i Tidsskriftet.

Per Holck

per.holck@medisin.uio.no
Anatomisk avdeling
Institutt for medisinske basalfag
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Ødegaard R. Tidsskriftets ordliste i revidert utgave. Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 1954.
2. Tidsskriftets ordliste. www.tidsskriftet.no/pls/lts/pdoc.printnotat?vp_id=43 (30.11.2007).
3. Guldberg GA. Korte grundtræk af menneskets anatomi. Kristiania: Jacob Dybwad, 1903.
4. Schreiner KE. Menneskeorganismen. Lærebok for de medisinske studerende. Oslo: AW. Brøgger, 1949.
5. Det norske akademi for språk og litteratur. Norsk riksmålsordbok. Oslo: Kunnskapsforlaget, 1983.
6. Guttu T, red. Norsk illustrert ordbok. Oslo: Kunnskapsforlaget, 1993.
7. Kirkeby WA. Norsk-engelsk ordbok. Oslo: Kunnskapsforlaget, 1986.
8. Nylenna M, red. Store medisinske leksikon. 2. utg. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2007.

Kapillarene er de aller minste blodårene

Fra æ til e

1.1. 2008 endret Tidsskriftet navn fra Tidsskrift for Den norske lægeforening til Tidsskrift for Den norske legeforening, et resultat av at man på landsstyremøtet i mai 2007 vedtok å bytte ut æ i foreningens navn med e (1).

Alle referanser fra og med nr. 1/2008 skal i kortform skrives: Tidsskr Nor Legeforen. Referanser fra før nr. 1/2008 skal ha den gamle skrivemåten, Tidsskr Nor Lægeforen. I Pubmed/Medline kommer det fortsatt til å stå Tidsskr Nor Laegeforen.

Redaksjonen

Litteratur

1. Legeforeningen. Lovendring. Sak 14.1. www.legeforeningen.no/index.gan?id=122718&subid=0 (28.11.2007).

«De beste blant dere er kalt»

Bli med på termutvikling

Tidsskriftet avholder jevnlig møter for sine faglige medarbeidere. I et gruppearbeid om språk på møtet våren 2007 dreide diskusjonen seg om engelskens innflytelse på den norske medisinske fagterminologien.

En artikkel i et generelt medisinsk tidsskrift skal kunne leses med utbytte av alle leger, ikke bare av spesialister på det aktuelle området. I Tidsskriftet arbeider vi for en klar, konsis fagterminologi på norsk. Hvis vi ikke utvikler norske fagtermer, risikerer vi at vårt eget språk blir et lavstatusspråk, et språk uten prestisje og akademisk verdi (1). På møtet var alle enig i viktigheten av en medisinsk terminologi på norsk og i at Tidsskriftet spiller en betydelig rolle i å utvikle, opprettholde og spre denne. Dette kan best skje i et samarbeid mellom de ulike medisinske fagmiljøene og redaksjonen.

Vi har nå sendt en henvendelse til alle de fagmedisinske foreningene med det mål å komme i kontakt med en eller flere i hver forening som kan være redaksjonens støttespillere i begrepsavklaringer og i å finne dekkende norske termer.

Vi håper på entusiastiske tilbakemeldinger!

Åslaug Flo
Marit Fjellhaug Nylund
Raida Ødegaard

raida.oedegaard@legeforeningen.no
Tidsskriftet

Litteratur

1. Madsen PA. Norsk som lavspråk. Aftenposten 16.11.2007.